

Snacka om barnrätt

Avsnitt 5. En skola för alla

Dona Hariri: Välkommen till *Snacka om barnrätt*, en podcast från länsstyrelsen i Stockholm om barns rättigheter och olika förutsättningar. Jag som leder samtalet heter Dona Hariri och är barnrättsjurist och i dag ska vi prata om alla barns rätt till utbildning. Vi ska prata om en skola för alla.

Patrik Cederlöf: Alla människor har rätt till utbildning på lika villkor. Elever med funktionsnedsättningar utsätts för mer kränkningar, mobbning och våld i skolan än andra elever. En betydande del elever med funktionsnedsättning når inte kunskapsmålen i grundskolan. De får inte de hjälpmedel, anpassningar eller det särskilda stöd som de behöver och har rätt till enligt skollagen. Bland ungdomar med funktionsnedsättning avbryter ungefär tretton stycken av hundra sin gymnasieutbildning i förtid. Bland ungdomar utan funktionsnedsättning är det knappt fem som slutar i förtid.

Dona Hariri: Idag ska jag prata med Hanna Gerdes, som är människorättsjurist med bred kunskap inom både barn- och funktionsnedsättning, och Elinor Kennerö Tonner som är rektor vid Källbrinksskolan i Huddinge. Välkomna till *Snacka om barnrätt*!

Hanna Gerdes: Tack så mycket!

Elinor Kennerö Tonner: Tack så mycket!

Dona Hariri: Hanna, du sitter med mig här i Stockholm i Gamla stan och Elinor, du är med oss på länk, det är sådana tider nu. Och jag tänker att vi börjar med dig Hanna, och börjar titta på det juridiska området och kanske lyfter det juridiska perspektivet inledningsvis. Vad finns det för lagstiftning och rättigheter för barn i Sverige?

Hanna Gerdes: Det är en bra fråga men svaret på det är väl nästan all lagstiftning, helt enkelt. Vi har en tendens nu att prata mycket om barnkonventionen eftersom den blev lag i Sverige första januari förra året och ibland när vi pratar om barnkonventionen så pratar vi om den som om det vore en egen satellit. Men barnkonventionen är en del av ett stort folkrättsligt system som skyddar barns rättigheter, precis som svensk lagstiftning gör. Det är inte bara den som på något sätt skyddar barns rättigheter, den är del av ett stort system som skyddar barns rättigheter.

Dona Hariri: Delar du den här känslan att när barnkonventionen blev lag förra året, att det kändes som att Sverige var så här “Ah, det är nu det händer, det är nu barn har rättigheter”? Visst var det lite den känslan man fick, att nu blir det en skillnad för barn?

Hanna Gerdes: Jag tror att det blir en skillnad, framför allt utifrån att många fler nu kanske sätter fokus på det och det sker mycket kunskapshöjande insatser över hela landet, det är superbra. Men när man tänker på grundprinciperna i barnkonventionen, till exempel det här med prövning av barnets bästa, den skyddas och är transformerad och inskriven i svensk lagstiftning redan idag i allt från socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen till exempelvis skollagen och lagen om personnamn, häktetslagen. Det är massor med lagstiftning där vi redan återfinner den här principen till exempel, så det är inte nya rättigheter som plötsligt kom.

Dona Hariri: Om vi går in lite grann i just det här med barnets bästa men också det som många pratar om framför allt just nu, barnperspektivet, barnkonsekvensanalyser och allt vad det är. Vad handlar det om, egentligen?

Hanna Gerdes: Barnets bästa, det är artikel 3 barnkonventionen och man kan säga att den har tre dimensioner. Delvis är det en materiell rättighet, det vill säga att den som fattar ett beslut har en skyldighet att beakta barnets bästa i alla beslut som direkt och indirekt berör barn. Så det är en rättighet. Sedan är det också en grundläggande tolkningsprincip. Och vad betyder det? Jo det betyder egentligen att om man kan tolka en regel på två olika sätt så har man ett ansvar att alltid tolka den regeln, i den utsträckning det går, för att tillgodose barnets bästa. Och sedan till slut är det också ett tillvägagångssätt, det vill säga helt enkelt att man behöver göra just en konsekvensanalys i en massa olika steg för att se vad som är barnets bästa. Och för att kunna göra det behöver man ha olika perspektiv med sig, och det var den andra delen du frågade om. Man pratar ofta om ett barnperspektiv men ett barnperspektiv handlar egentligen om våra vuxna glasögon på vad som är bäst för barnet. Men för att man faktiskt ska göra en prövning behöver man också lyssna in barnets eget perspektiv, det vill säga vad barn själva tänker och tycker och har för funderingar om sin egen situation. Och slutligen brukar man prata om att man faktiskt måste tillämpa just barnrättsperspektivet och det innebär att alla beslutsprocesser som man överhuvudtaget arbetar med, de måste utgå från barnets rättigheter och att barn ska respekteras och skyddas som rättighetsbärare. Jag vet inte om det var ett svar på din fråga men jag hoppas det.

Dona Hariri: Det var ett väldigt tydligt svar på min fråga faktiskt och jag hade inte kunnat formulera mig bättre, även fast jag är jurist. För det här var väldigt tydligt, konkret, du förklarar för oss att barnets bästa är det här och det är det här perspektivet man ska ha med sig. Men om vi konkretiserar det här ännu mer, vi kommer idag fokusera väldigt mycket på skolan som aktör och vi vet att det finns många skolor där ute

som tänker “Hjälp, var ska börja, hur gör jag? Det är analyser och det är konventioner och artiklar”. Finns det då någon vägledning, finns någon manual som man kan använda sig av i skolan?

Hanna Gerdes: Ja, absolut. Rätten till utbildning är rätt tydligt specificerad när man tänker på det som mänsklig rättighet, vad den innebär. Och då brukar man prata om att det finns fyra parametrar som måste vara uppfyllda för att man ska säga att det är en inkluderande skola [och det är] tillgång, tillgänglighet, godtagbarhet och anpassbarhet. Det är fyra olika delar som ska vara uppfyllda.

Dona Hariri: Kan du berätta lite mer om vad de är och vad de innebär?

Hanna Gerdes: Absolut. Tillgänglighet till exempel, hela utbildningssystemet måste vara tillgängligt och det betyder att byggnaderna måste vara tillgängliga, undervisningsmetoderna måste vara tillgängliga, läromedlet, läroplanen, information, kommunikationsverktyg, skolmatsalar, toaletter, fritidsutrymmen. Vi behöver skapa en universellt utformad skola som är tillgänglig för alla barn, det är en del av tillgänglighetsparametern.

Dona Hariri: Det är supertydligt. Då tänker man som skola “OK bra, är våra lokaler anpassade, är miljön rätt?” Det är den första [parametern], vad var den andra?

Hanna Gerdes: Sedan har du också det här med att det måste vara godtagbart, det vill säga att det måste säkerställas att den är godtagbar för alla elever. Det är både kvalitén i utbildningen, att den är godtagbar, men också att man håller till exempel allt från en godtagbar hygienstandard och att det är en säker miljö utan våld och trakasserier, det är väldigt många olika parametrar som ingår i det. Sedan att den är anpassningsbar betyder att den måste möjliggöra flexibla inlärningssätt, till exempel att barn med funktionsnedsättning måste ha möjlighet att få gå i skolan i till exempel sitt eget närområde, man måste vidta de särskilda åtgärder som behövs för att varje individ ska kunna tillgodogöra sig utbildningen på lika villkor. Slutligen har vi också det här med tillgång, det betyder att det måste finnas en bred tillgång till utbildningsplatser, det räcker inte att säga att det finns en tillgänglig skola 35 kilometer härifrån.

Dona Hariri: De här parametrarna, finns de så att man kan googla dem? Om vi säger att det sitter en lärare där och tänker att det här bör vi tänka på. Var hittar jag då den här informationen, annat än att lyssna på den här podden så klart?

Hanna Gerdes: när det gäller våra internationella konventioner, till exempel konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, det är egentligen det första juridiskt bindande dokumentet som hänvisar just till konceptet inkluderande utbildning av god standard. Och där finns det så kallade allmänna rekommendationer, det är de som beskriver vad det här betyder och där i de allmänna rekommendationerna är det här superspecificerat. Det är ett dokument på 70 sidor, vill man läsa det i en

dummy-version så har jag bland annat skrivit en skrift om just rätten till inkluderade utbildning, man kan hitta den på min hemsida.

Dona Hariri: Jag skulle säga att de här allmänna föreskrifterna, även om de ibland är långa så tycker jag att de är ganska konkreta.

Hanna Gerdes: Ja då, de är supertillgängliga.

Dona Hariri: Inledningsvis hade vi en liten faktaruta där vi lyfte exempelvis att många barn med funktionsvariation inte når de här kunskapsmålen som finns. Om vi är helt helt transparenta och ärliga här, skulle du säga att den svenska skolan är tillräcklig?

Hanna Gerdes: Nej absolut inte. Det var det korta svaret.

Dona Hariri: Utveckla gärna.

Hanna Gerdes: Jag kan bara titta på statistiken, det kom fram också i det här korta inslaget i början att 13 % av personer med funktionsnedsättning har avbrutit sina gymnasiestudier. Det är ungefär 5 % av befolkningen i övrigt eller personer som inte har funktionsnedsättning. Samma sak gäller med stor skillnad när det gäller eftergymnasiala studier av olika slag. Det kom en rapport som jag tycker är värd att titta på som heter *Respekt för rättigheter*, den har tagits fram rätt i bred samverkan och där var det väldigt tydligt att en betydande andel just av elever med funktionsnedsättning i dag inte når kunskapsmålen i grundskolan. De får inte hjälpmedel, de får inte anpassningar och de får inte de rättigheter de har rätt till både enligt skollagen men också då enligt både barnkonventionen och internationella konventioner, som konventionen om rättighet för personer med funktionsnedsättning. Så det brister på många plan. Och jag tror att Elinor kommer säkert kunna berätta om hur de har jobbat för de har ju jobbat framgångsrikt men det finns många utmaningar i det här.

Dona Hariri: Verkligen. Vi kommer också alldeles snart lyfta pandemins effekter, alltså hur man jobbar med en skola för alla i tider av pandemier när många barn sitter hemma. Men har du exempel på när en skola faktiskt har brustit i tillgängligheten?

Hanna Gerdes: Det finns många praktiska exempel men jag skulle kunna ta ett som faktiskt har avgjorts i en tingsrätt. Det var ett viktigt mål som handlade om Vara kommun och en elev, en rullstolsburen pojke. I hans kommun hade det länge varit väldigt bristfälligt i hans skola, det fanns inte ramper, det var för tunga dörrar, man hade inte anpassat och han hade väldigt många gånger försökt att påpeka det här. Flera gånger när han skulle ta sig till lektionerna så ramlade han av [rampen] för att rampen inte var tillgänglig. Det här fick honom att må dåligt, han kunde inte tillgodogöra sig utbildningen och han sa att det här är verkligen diskriminering på grund av bristande tillgänglighet. Men skolan hänvisade till att "Vi kan inte

göra annat, vi har inte haft möjlighet att anpassa, det har att göra med ekonomiska prioriteringar då vi har behövt åtgärda läckande tak och fönster”, typ. Men det gick då vidare till domstol och där godtog man inte de här argumenten, tingsrätten godtog inte argumenten utan sa helt enkelt att en kommun som har vetat om brister på det här sättet under en lång tid måste faktiskt vidta åtgärder. Alla barn har rätt till utbildning och det här var bristande tillgänglighet. Så det är ett typexempel på när man inte anpassar skolan, det handlar både om lokaler men det handlar också om miljön.

Dona Hariri: Det här var ett exempel men rätta mig om jag fel, det här händer säkert på väldigt många skolor.

Hanna Gerdes: Ja, hela tiden.

Dona Hariri: Och här hade vi också en ung person som visste att den kunde gå vidare, kanske med stöd av föräldrar. Men jag kan inte komma ifrån tanken på alla dessa barn som går i skolor som inte är anpassade, [barn] som inte har möjlighet eller kunskap om att man faktiskt kan ta det vidare. Det är verkligen värt att lyfta i sammanhanget, att man kanske som vuxen ska vara observant och uppmärksam på hur andra barn har det också.

Hanna Gerdes: Ja och framför allt vill jag säga, precis som du säger Dona, att man behöver känna till sina rättigheter för att kunna utkräva dem. Det är också ett väldigt tydligt krav enligt barnkonventionen att barn har rätt att känna till sina rättigheter, så alla de som arbetar i skolan har också ett ansvar att faktiskt stödja barn i kunskap kring sina egna rättigheter.

Dona Hariri: Låt oss då gå till en skola som kanske inte skulle ha svarat på det här sättet, jag tror inte det. Vi ska nu prata med en person som jobbar med de här frågorna på plats i skolan och det är Elinor Kennerö Tonner. Hej Elinor!

Elinor Kennerö Tonner: Hej!

Dona Hariri: Och du är med oss, som jag sa inledningsvis, på länk.

Nu har du fått lyssna här på samtalet. Vad är dina tankar?

Elinor Kennerö Tonner: Jag håller verkligen med Hanna när hon säger att det inte är tillräckligt, för det är det inte. Det finns extremt stora brister i svensk skola i dag kring tillgänglighet. Och jag tror att det jag ser är ju att jag anser att det finns en mycket större tillgänglighet kring fysiska funktionsnedsättningar, som är synliga. Det syns om en människa har en synnedsättning eller om man är rullstolsburen. Men en ungdom med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, det syns inte på utsidan, det är en osynlig funktionsnedsättning oftast. Det tror jag också är en del i det här stora problemet med att tillgängliggöra skolan, att om det inte syns så finns det inte på något sätt.

Dona Hariri: Hur kommer man åt det problemet, hur uppmärksammar man det, hur jobbar man med de ungdomar och de barnen?

Elinor Kennerö Tonner: Det är en så stor fråga, jag kan prata om det egna arbetet på min skola men jag skulle vilja säga att det är så otroligt mycket större än så. Fick jag bestämma så skulle man göra om hela lärarutbildningen, man skulle satsa betydligt mer på att titta på didaktik, alltså hur går det till i klassrummet utifrån ett hjärnperspektiv, än vad man gör idag. Jag tror att problemet är så oerhört stort därför att lärare som kommer ut idag har ingen kunskap om det här och man ställs bara inför ett faktum i klassrummet och så har man lärt sig jättehärliga saker om långa projekt och läxor och mycket textmassor och annat som absolut inte fungerar. Så att det finns en stor diskrepans mellan det man får med sig som nyutexaminerad lärare mot vad det faktiskt är du möter och den diskrepansen skulle man verkligen behöva se över. Sedan tänker jag att när det gäller skolornas egna utvecklingsarbete, där behövs det folk som kan det här och det behövs människor som brinner för tillgänglighet, tyvärr, för att det ska bli någonting i ett större perspektiv.

Dona Hariri: För du är rektor på Källbrinksskolan i Huddinge utanför Stockholm och ni är NPF-säkrade, NPF står då för neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Men vad betyder det att vara NPF-säkrad?

Elinor Kennerö Tonner: Egentligen kom ordet NPF-säkring till för att jag var tvungen att hitta ett paraplybegrepp för mina pedagoger. Vårt utvecklingsarbete var så omfattande och vi gjorde så stora förändringar i allt i vår skola. Och för att mina pedagoger skulle känna vad det är vi gör så höll vi på bolla det här, vi tänkte "Vad är det vi gör? Vi säkrar för ungarna att de ska få en tillgänglig utbildning. Vilka är det då? Det är barn som har behov av en större tillgänglighet än vad som finns i dag. Vilka är det då? Det är hur många som helst". Men ska man koka ner det så blev det för att tydliggöra att de som verkligen blir tydliga det är elever med en NPF. Och då var det så här "Ja men vad är det vi går då? Jo men vi NPF-säkrar". Och sedan har det här ordet fått ett eget liv, jag kan få frågor om jag kan komma och certifiera skolor och det är absolut inte så, det vårat eller mitt eget interna ord på utvecklingsresan. Egentligen handlar det om tillgänglighet. Det handlar om tillgänglighet i ett kanske bredare perspektiv än bara NPF men det blir så tydligt när man säger NPF-säkring, då förstår folk vad vi pratar om och därför kallas det så.

Dona Hariri: Vilken bedrift att ha anammat och etablerat det här så pass väl att det också är det första jag tänkte på när tänkte på er skola, att det var en NPF-säkrat.

Jag fick precis tillgång till en enkätundersökning från Riksförbundet Attention från våren 2020, så det är en relativt ny undersökning man har gjort, där man kan se att barn med en viss typ av funktionsvariation upplever att problemen i skolan har förvärrats. Att barn som tidigare var i skolan nu är hemma på heltid,

man möter inte andra elever och vänner, man möter inte de pedagoger man är van att möta, man får inte det stöd man är van att få. I tider av pandemi tänker jag, kanske en pandemi som också håller i sig ett tag, vad måste man då ändra på i skolan, vad behöver man tänka på för att fortsätta vara en skola för alla?

Elinor Kennerö Tonner: Det där är väldigt knepigt. På min egen skola har vi gjort så att vi har några lite mindre klasser och sedan har vi många stora klasser. Vi har valt att göra så att våra mindre klasser är på plats hela tiden, för vi vet att det blir absolut bäst. Sedan har vi en mängd ungdomar som av olika anledningar inte får någonting gjort hemma kanske eller som tycker att det är jobbigt att vara hemma och då har vi försökt göra anpassningar och har fler elever på plats än vad vi egentligen ska ha. Vi har en delvis fjärrundervisning just nu där halva gruppen är hemma ena veckan och andra halvan är hemma andra veckan och så deltar man då via distans. Men vissa av våra ungdomar är alltså på plats hela tiden. Så jag tror att det viktigaste egentligen i en sån här absurd, märklig situation som vi befinner oss i just nu, det är att ha kvar den här bilden av att vi behöver göra individuella anpassningar, vi behöver verkligen tänka på individnivå kring vad som blir bäst för just den här ungdomen och så får vi försöka att utgå ifrån det. Och jag tror att det är det man kanske kan tappa i skolan i en sådan här situation, att man tänker att "Nu gäller det här alla" men allting kan inte gälla alla, det går inte utan det måste hela tiden finnas en flexibilitet kring olika elever och olika elever med olika behov.

Dona Hariri: Jag vill också ta in dig Hanna i det här, för jag tänker att vi ser uppenbarligen att barns rättigheter åsidosätts ännu mer under pandemin när de faktiskt ska vara ännu starkare och ännu tydligare och alltid komma först. Vad säger du om det här, att man ser nya utmaningar i tider av pandemi men också kanske att barnets bästa lite hamnar i skymundan?

Hanna Gerdes: Så är det verkligen och det där har man kunnat se. Både det, och kanske tack vare att vi i vissa delar i alla fall har börjat med distansundervisning så finns det många elever som beskriver att de faktiskt kan koncentrera sig bättre och tycker att det är enklare och ger mer studiero. Men sedan finns många andra delar, många barn som är trångbodda som inte har någonstans överhuvudtaget att studera. Barn som inte får mat för dagen faktiskt, ärligt talat, för att skollunchen kanske är den enda varma måltiden man får. Och när det gäller just barn med olika former av funktionsnedsättningar då är det också varierande, det finns tusentals olika former av funktionsnedsättningar så lite beroende på det såklart är det olika hur man upplever och tycker att till exempel det här med distans funkar.

Om jag får tillägga en viktig sak till det som Elinor pratade om, jag tycker att det är otroligt viktigt att se att de här frågorna berör alla delar av skolan. Jag har lyssnat på Elinor förut och varit väldigt imponerad av deras arbete därför att det är lätt att man tänker att Barnkonventionen och barns rättigheter är någonting som SO-läraren sysslar med till exempel inom samhällskunskapen, men det här är någonting som måste genomsyra alla delar. Jag menar, som idrottslärare till exempel, hur planerar jag friluftsdagen

på ett sätt som möjliggör för alla barn att delta, även barn med olika former av funktionsnedsättningar? Som mattelärare, hur tänker jag på lektionen när det gäller matte om någon har dyskalkyli till exempel? Hur tänker jag som kökschef när det gäller barns inflytande och hur tillgodogör en mat som funkar även för barn som har allergier, som också är en form av funktionsnedsättning? Det här är en del av hela skolans verksamhet, det är inte ett särskilt verksamhetsområde och jag tycker att det är spännande att se hur man arbetar i skolor där man verkligen har med sig det tänket överallt.

Dona Hariri: Och där ni Elinor är ett tydligt exempel på en sådan skola. Jag tänker att det ni säger här det är den exemplariska skolan där man så klart anpassar så gott som allt efter ungdomen och barnets egna behov. Men vi kommer inte ifrån frågan om pengar. Skolan har tyvärr inte ett överflöd av pengar, många skolor har knappt så att de klarar sig. Så Elinor, vad kostar det här? Vad kostar det att jobba för och vara, så gott som man kan, en skola för alla?

Elinor Kennerö Tonner: Det här är också en väldigt knepig fråga. När man tittar på det utvecklingsarbete vi har gjort så kan jag säga att den absolut största delen i tillgänglighetsarbetet är lärarens eller pedagogens eller medarbetarens inställning till de här frågorna. Det handlar så otroligt mycket om förhållningssätt. Och förhållningssätt är gratis. Däremot, för att ha ett förhållningssätt och för att ha ett relationellt arbetssätt som lägger grunden för att vi lyssnar på våra elever och möter dem där de är, så behövs det en organisation som stöttar det. Det behövs gemensam fortbildning, det behövs strukturer och anpassningar i verksamheten som alla ska följa. Så det är ett enormt stort arbete bakom för att komma fram till att vi delar ett förhållningssätt och att vi har en gemensam elev- eller människosyn. Så det här är svårt, därför att förhållningssätt är gratis men vägen dit är absolut inte gratis.

Dona Hariri: Jag vill ändå komma åt det ekonomiska perspektivet, för det har betydelse. Kan du eller ni se att det lönar sig att jobba på det här sättet, rent samhällsekonomiskt?

Elinor Kennerö Tonner: Jag är övertygad om att arbete med tillgänglighet och att arbeta på det sätt vi gör, det är en besparing framöver. Vi har jättehög behörighet till gymnasiet, nästan 100 %. Vi har väldigt höga meritvärden, vi har elever som mår bra, som känner sitt eget värde, som kan sina rättigheter och som också når väldigt långt i relation till kunskapskrav. Och det oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte. Så jag anser att självklart är det här en besparing på samhällelig nivå. Men det behöver få kosta i skolan och där har vi ett nästan omöjligt uppdrag som rektorer, att bolla det här. Du ska ha en budget i balans, samtidigt har vi skollagen som är jättetydlig med att eleven ska ha det den har rätt till och det den behöver och det står faktiskt i kontrast mot varandra. Så om man ska prata ur ett samhälleligt perspektiv är jag övertygad om att min skola och de elever som vi skjuter vidare in i vidareutbildning och in i vuxenlivet, där finns det en besparing som är enorm. Men när man tittar rent konkret i själva budgeten för

skolan är det klart att jag skulle önska mer pengar, därför att hela min tanke kring skolan baseras just på förhållningssätt och människor vilket innebär att jag behöver ha folk på plats, och det kostar. Så det är knepigt. Jag brukar få frågan om vad det kostar att göra om klassrummen för att de ska vara mer tillgängliga. Där brukar jag säga att utöver en klassisk möblering, alla barn måste ha en stol och en bänk, kostar det ungefär 15 000 kronor att göra de förändringar som vi har gjort i våra klassrum klassrum med alternativa möbler, ståbord och ljuddämpande skärmar och annat.

Dona Hariri: 15 000. Där fick jag äntligen till den där siffran jag ville åt, det var hit jag ville komma för då blir det så mycket mer konkret för skolor och andra som kanske lyssnar. Och du var inne på något som jag tycker är väldigt intressant här, du lyfte att fler får godkända betyg och behörighet. Stör det, tror du, eller ser ni på något sätt att det drar ner resultatet för andra elever? Påverkar det andra elever på något vis?

Elinor Kennerö Tonner: Tänker du på de elever i vår skola som inte har en NPF exempelvis?

Dona Hariri: Precis, att man sätter in de här resurserna och att de här barnen då får högre betyg och allt vad det är, man lägger mycket effort i det. Påverkar det de andra eleverna på skolan?

Elinor Kennerö Tonner: Jag skulle säga att vårt sätt att arbeta är universellt. Det här som vi gör är jättebra för alla elever, oavsett om man har en funktionsnedsättning eller inte. Det är det som är så himla fiffigt när man jobbar exempelvis med NPF, det som fungerar bra för en ungdom med NPF fungerar alldeles utmärkt för en ungdom utan NPF. Och det är just det som är den här universella designen, att man hela tiden utgår från de som behöver det där lilla extra först och så blir det bra för alla. Så jag skulle säga att det här påverkar allas lärande i positiv riktning, absolut. Det finns ingen som helst motsägelse i det utan det som är nödvändigt för våra ungdomar med NPF, det är jättebra för våra ungdomar utan NPF.

Dona Hariri: Om vi då har en skola som lyssnar och som känner "Det här är jätteinspirerande, jag vill också anpassa undervisningen efter elevens behov" men som har en ganska lång väg att gå. Vi pratar om en mainstream-skola nu. Vad är ditt bästa råd till den skolan, vad är det första man ska tänka på?

Elinor Kennerö Tonner: I vår utvecklingsresa, och det är viktigt att få med det här, under tre år var vi i aktiv utveckling. Det här är ingen quick fix, det handlar om att vända folks sätt att tänka och det sätt man kanske har sett på den dialektiska situationen i klassrummet under väldigt många år. Så det här med att förändra folks tankar och insikter och elevsyn, det tar tid. Men jag har en modell som jag har jobbat efter på min skola, i min värld tänker jag att man måste börja med organisation. Man måste skapa en organisation där det finns möjlighet för pedagoger och medarbetare att arbeta elevhälsofrämjande, där elevhälsan lever i hela organisationen och absolut inte blir en egen liten pod vid sidan av verksamheten där elevhälsoexperterna finns utan elevhälsan ska bäras av de som möter eleverna hela, hela tiden och det

är lärarna. Så först behöver man skapa en organisation där man ger sina medarbetare möjlighet att arbeta elevhälsofrämjande. När man har gjort det, då behöver man satsa på en gemensam kunskapsbas och då handlar det enormt mycket om gemensam fortbildning, det handlar om samtal i timmar och diskussioner om förhållningssätt och elevsyn och hur vi tänker kring läxor och vad det betyder, hur är ett tillgängligt upplägg i klassrummet. Det är en stor resa i det här. Först när man har de här två bitarna på plats, man har en organisation där man kan arbeta elevhälsofrämjande och man har en gemensam kunskapsbas och ett gemensamt förhållningssätt, först då kan man gå in i det här som jag vet att när man ber mig komma att föreläsa exempelvis, då vill man gärna kasta sig in på mitt steg tre och det är struktur och anpassningar, att hitta sätt att anpassa lokaler, att hitta strukturer i klassrummen och så vidare. Men jag brukar alltid säga att det här tredje steget, det är kosmetika. Man vet exempelvis att om ska man gå på fest sitter alltid ögonskuggan mycket bättre om du har en schyst underlagskräm, och det är samma sak i det här. Det är kanske en galen liknelse men ni förstår jag menar, att det måste finnas en schyst organisation, det måste finnas en gemensam kunskapsbas och ett förhållningssätt innan vi kan jobba med strukturer och anpassningar i lokaler därför att vem som helst kan måla en vägg i en skön färg och kasta in lite bollar i ett klassrum men det kommer inte göra någon som helst skillnad i fall man inte har det andra. Det kanske inte var så himla peppande till skolor, det är ingen quick fix, det tar tid. Men gud vad ni kommer att få igen när ni har gjort den här utvecklingsresan! Det är helt fantastiskt att se hur långt man kan komma.

Dona Hariri: Jättetydligt och väldigt konkret. Hanna, när du kom in i studion var du väldigt tydlig med att du är ett stort fan av Källbrinksskolans arbete. Vad är det du tycker att de gör så bra? Jag tycker att de gör en massa bra nu när jag lyssnat på Elinor men vad tycker du konkret är så här "Det här är bra, det här behöver fler skolor lära sig av"?

Hanna Gerdes: Jo men lite det att de förstår att det är en ständig utvecklingsprocess och lite det här vi började med, du frågade "Är det tillgängligt?" [och jag sa] "Jag skulle vilja säga att vi har knappt börjat" och att det inte handlar om särlösningar. För det är vad som oroar mig mest, att många verkar se det här som olika former av särlösningar som man ska arbeta med snarare än att det handlar just om universell utformning och en skola som är designad för varje enskilt barn. Att det handlar både om processer och strukturer men också varje enskild lärares ansvar. Där talade Elinor bland annat om det här med attitydförändring och det var där jag gav lite exempel förut, att det handlar verkligen om att idrottsläraren, matteläraren, hemkunskapsläraren, kökschefen, att alla förstår att det är en del av mitt ansvar också. Det är inte bara något som ligger på rektorn eller på en enskild lärare inom samhällskunskap till exempel eller elevhälsoteamet för den delen.

Dona Hariri: Vet ni vad, när vi började samtalet kändes det lite så här "Oj oj oj, vad mycket det är att göra" men så bara landar vi i någon hoppfull avslutning här. Ja, det är mycket att göra men vet ni vad, det

går och oj vad man får mycket bra tillbaka!

Hanna, tack så mycket! Elinor, tack snälla du för att du vara med i *Snacka om barnrätt*.

Elinor Kennerö Tonner: Tack!

Hanna Gerdes: Tack!

Dona Hariri: Min summering av det här samtalet med Hanna och Elinor är att en skola utformad för barn med funktionsvariation är en skola som funkar för alla. Inga särlösningar. Och det behöver inte kosta mycket, det handlar framförallt om inställning.

Nästa avsnitt av *Snacka om barnrätt* kommer att handla om barn, klimat och miljö. Om att barn har rätt till en framtid med friska ekosystem och en hälsosam miljö.

Mitt namn är Dona Hariri, *Snacka om barnrätt* är en podcast från länsstyrelsen i Stockholm som produceras av Umami Produktion.